

OGÓLNOPOLSKIE WARSZTATY METODY BADAŃ I OCHRONY SÓW W LASACH

Robert Bochen, Grzegorz Grzywaczewski, Romuald Mikusek

W marcu 2000 roku we Wrocławiu odbyły się pierwsze warsztaty dotyczące badań i metod ochrony sów, organizowane przez Sekcję Ochrony Sów Komitetu Ochrony Orlów, Park Narodowy Gór Stołowych, Zakład Ekologii Ptaków UWr oraz Studenckie Koło Naukowe Ornitologów UWr. Druga edycja warsztatów zorganizowana została w Krakowie w styczniu 2001 roku przez Sekcję Ochrony Sów i Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Krakowie. Trzecie warsztaty, zainicjowane również przez Sekcję Ochrony Sów, współtworzył Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych, Katedra Zoologii Akademii Rolniczej w Lublinie, Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne oraz Nadleśnictwo Strzelce i Poleski Park Narodowy. Warsztaty te odbyły się w dniach 22–24 marca 2002 roku w Maziarni Strzeleckiej na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie (Nadleśnictwo Strzelce, Strzelecki Park Krajobrazowy, woj. lubelskie). Patronat nad warsztatami objął Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie i Wojewódzki Konserwator Przyrody w Lublinie. Sponsorem spotkania była hurtownia artykułów spożywczych Eldorado S.A. i Browar „Jagiello” w Pokrówce k. Chełma. Celem warsztatów było przedstawienie aktualnych badań, zagrożeń i metod ochrony sów w lasach. Warsztaty te miały charakter spotkania roboczego. Uczestniczyło w nich 67 osób z całej Polski, m.in. z Białej Podlaskiej, Boddętyna, Chełma, Krakowa, Lublina, Łodzi, Mielca, Olsztyna, Ostrowa Mazowieckiego, Otwocka, Poznania, Rybnika, Sarnak, Siedlec, Tarnowa, Warszawy, Zamościa, a nawet z Francji.

Warsztaty składały się z dwóch części: referatowej i terenowej. W pierwszej części J. Holuk (Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych) przedstawił ogólną charakterystykę przyrodniczą Lubelszczyzny i Chełmskich Parków Krajobrazowych. Następnie J. Iskra (nadleśniczy Nadl. Strzelce) omówił walory przyrodnicze Lasów Strzeleckich i historię pałacu myśliwskiego Zamojskich w Maziarni Strzeleckiej. Po części wstępnej rozpoczęły się referaty tematyczne dotyczące sów. R. Bochen (Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych) i G. Grzywaczewski (Katedra Zoologii Akademii Rolniczej w Lublinie) przedstawili aktualny stan rozmieszczenia i liczebności sów w Strzeleckim Parku Krajobrazowym i jego otulinie. Stwierdzono tu występowanie: płomykówki, puchacza, puszczyka, pójdzki i uszatki. Przedstawione rekordowo wysokie zagęszczenia puszczyka, wynoszące 10,3–11,3 terytoriów/10 km², należą do najwyższych w Polsce. Następnie P. Stachyra (Katedra Zoologii AR w Lublinie) i M. Tchórzewski (Roztoczański Park Narodowy) omówili działania na rzecz ochrony sów w RPN. Inwentaryzacja wykazała obecność 3 gatunków: płomykówki, puszczyka i uszatki.

J. Wójciak (Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, KOO) przedstawił referat pt.: *Funkcjonowanie ochrony strefowej puchacza na Lubelszczyźnie*. Prelegent poinformował, iż większość spośród 60 stanowisk lęgowych puchacza na Lubelszczyźnie objętych jest ochroną strefową. Autor zwrócił uwagę na konieczność budowy nadrzecznych platform w rewirach, w których puchacz gniazduje na ziemi. Kolejne dwa referaty wygłosił M. Cieślak (Sektor Ochrony Przyrody, Fundacja EkoFundusz), a dotyczyły one rozpoznawania piór europejskich gatunków sów oraz możliwości finansowania programów ochrony tych ptaków. Współautor znakomitego przewodnika do oznaczania

piór zwrócił uwagę na to, że w wyniku dużego dymorfizmu płciowego u sów istnieje możliwość oznaczenia płci ptaka na podstawie wielkości jego lotek i sterówek. Zaakcentował również związek między ekologią gatunku (strategia polowań, wielkość ofiar) a morfologią piór. Słuchacze mieli sposobność zapoznać się z bogatą kolekcją piór wszystkich europejskich gatunków sów. Po tych dwóch referatach uczestnicy warsztatów mieli okazję sprawdzić poprawność oznaczeń piór zebranych w terenie. Następnie M. Cieślak przedstawił cele i zasady finansowania programu oraz możliwości uzyskania dotacji w ramach VII Edycji Ogólnopolskiego Konkursu EkoFunduszu na ochronę zagrożonych gatunków roślin i zwierząt. Szczególnie oczekiwane przez EkoFundusz są projekty dotyczące ochrony: głuszca i cietrzewia, sów, wodniczki, węża Eskulapa, gniewosza plamistego, płazów, strzebli błotnej, owadów pszczołoiwanych i motyli, a także starych ras i odmian zwierząt i roślin użytkowych.

Kolejny referat pt. *Aktywna ochrona płomykówki i nietoperzy w obiektach sakralnych* wygłosił Z. Kasprzykowski i A. Golawski z Mazowieckiego Towarzystwa Ochrony Fauny. Powodem podjęcia się realizacji projektu był spadek liczby stanowisk płomykówki i nietoperzy w kościołach na Nizinie Mazowieckiej. W ciągu 10 lat liczba zasiedlonych przez płomykówkę obiektów zmniejszyła się o 50%. Duże zainteresowanie społeczne tym tematem spowodowało podjęcie decyzji o rozszerzeniu programu na całą Polskę. Przewiduje się inwentaryzację 2500 obiektów sakralnych i rozwiezienie 1080 skrzynek lęgowych. Sponsorami projektu są: Globalny Fundusz Środowiska GEF, SGP/UNDP, Fundacja EkoFundusz, a także Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

R. Mikusek (Park Narodowy Gór Stołowych, KOO) przedstawił referat pt.: *Sytuacja sówecki w Polsce – przyczyny wzrostu liczebności i prognozy na przyszłość*. Autor przypuszcza, że najważniejszym czynnikiem odpowiedzialnym za wzrost stwierdzeń sówecki w ostatnich latach wydaje się nalot w wyniku inwazji, prawdopodobnie kilkakrotny, głównie na przełomie lat 80. i 90. Nalot taki w Europie północnej ma miejsce jesienią i wczesną wiosną (IX–III). Zwrócono uwagę, że samce odzywające się do maja włącznie, poza stałymi arealami występowania, mogą być ptakami pochodzącymi z północy. Równie istotnymi czynnikami wpływającymi na wzrost stwierdzeń są: dyspersja połączona z sukcesem w wysokim stopniu (wieloletnie sukcesie rozrodczym), degradacja lasów iglastych oraz wzrost aktywności i umiejętności obserwatorów.

Kolejny autorzy, K. Kus (Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Krakowie) i P. Szczepaniak (Świętokrzyski PN), omówili występowanie i liczebność sów w SPN i jego otulinie. Stwierdzono tam występowanie trzech gatunków sów: puszczyka, puszczyka uralskiego i uszatki, a w otulinie odnotowano obecność płomykówki i pójdzki. Puszczyk jest gatunkiem zasiedlającym nierównomiernie obszar całego Parku, ze średnim zagęszczeniem 9,4–10,5 pary/10 km². Puszczyk uralski występuje w dwóch rejonach Parku w liczbie 2–4 par. Uszatka jest nielicznym gatunkiem zasiedlającym obrzeża lasów i otulinę SPN, gdzie wykryto 10 stanowisk, choć w granicach Parku tylko jedno. Odnotowano po trzy stanowiska płomykówki (wszystkie w kościołach) oraz pójdzki.

Następnie R. Mikusek i G. Grzywaczewski zaprezentowali metody wykrywania sów w lasach. Referaty te dotyczyły: sówecki, włochatki, puchacza, puszczyka, uszatki i były wprowadzeniem do zajęć praktycznych w terenie. Po zakończeniu części referatowej odbyło się ognisko integracyjne, a następnie – już nocą – uczestnicy podzieleni na małe grupy wyruszyli w teren. Ku radości organizatorów wszyscy spośród 47 uczestników nocnych warsztatów powrócili do bazy. Efektem ich ćwiczeń było stwierdzenie kilkunastu terytoriów puszczyka. Drugi dzień warsztatów rozpoczął się wycieczką na Chełmskie Torfowiska Węglanowe i do Poleskiego Parku Narodowego. Wieczorem odbyła się druga część zajęć terenowych, których efektem było wykrycie kilku terytoriów puszczyka i uszatki.

Obrazy i zdjęcia należy uznać za udane. Sekcja Ochrony Sów KOO planuje zorganizować kolejne warsztaty. Następne, czwarte spotkanie odbędzie się prawdopodobnie w Świętokrzyskim Parku Narodowym. Osoby zainteresowane działalnością Sekcji oraz współpracą proszone są o kontakt z R. Mikusem: Park Narodowy Gór Stołowych, ul. Słoneczna 31, 57-350 Kudowa Zdrój, tel/fax 0-prefix-74-8661436, e-mail: sos.sowy@wp.pl